

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

אדר התשפ"ה
מפטיר **ויחי ימים רבים** (מ"א יח א) א
ויגש אליהו אל כל העם (מ"א יח כא) ס

פרשת כי תשא – פורים משולש

עלון פרפראות בפרשה וחינושי תורה מ **א' ועד ת'** על **פרשת השבוע** עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 139 פסוקים = יגון ואנחה

פדונוי? -הנה ישבון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ושיגו ונסו יגון ואנחה. (ישעיה לה י)
בפרשת **כי תשא** 9 מצוות, מתוכן 4 מצוות עשה ו-5 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: נתינת מחצית השקל בשנה • קידוש ידים ורגלים בשעת עבודה • משיחת כהנים גדולים ומלכים בשמן המשחה • שביתת הארץ בשנת השמיטה.
לא תעשה: שלא יסוך זר שמן המשחה • שלא לעשות במתכונת שמן המשחה • שלא לעשות במתכונת הקטורת • שלא לאכול בשר בחלב.

פורים משולש הוא נדיר מאוד וכל בשנים: תשפ"א, תשפ"ה, תת"ה, תת"ח. בשנה בה חל פורים משולש, יחול תמיד ערב פסח בשבת, וליל הסדר במוצאי השבת.

כי תשא את ראש בני ישראל לקדושתם ונתנו איש פקר נפשו לי-הנה בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם. (ל יב)
איש פקר בגמטריא תורה (611), כי התורה משיבת נפש דכתיב (תהלים יט ה) **תורת י-הנה תמימה משיבת נפש.** משל למה הדבר דומה לנר הכבה במה מדליקין אותה באש או בנר אחר, כך הנשמה נקראת נר והעבירה מכבה אותה והרוצה להחזירה לאורה הראשון ידליקנה בנר או באש, בנר שנאמר (משלי ו כג) **כי נר מצנה ותורה אור,** או באש התורה שנאמר (ירמיה כג כט) **הלא זה דברי פאש נאם י-הנה.**

כל העבר על הפקדים מכן עשירים שנה ונמעלה יתן תרומת י-הנה. (ל יד)
אמר ריש לקיש: גלוי ונדוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו. והיינו דתנו: באחד באחד משמיעין על השקלים ועל הפלאים. (מגילה יג.)

דעשו לקח בת ישמעאל והם שור וחמור כלאים ויצא עמלק כלב וזהו **לא תשפח** כי שכח ר"ת שור כלב חמור ובוה פירש הרב משמיעין על השקלים ועל הכלאים משמיעין על השקלים למחות עמלק שהוא כלאים. (ילקוט ראובן) **שקלים** בגימטריא **ביטול המן שכ"ח.** (480) (עיון יעקב בשם מראית העין שם)
מכן עשירים שנה ס"ת המן – כי הקדים הקב"ה שקליהם לשקלי המן, וגם המן שאמר (אסתר ג ט) **ונעשרת אלפים כפר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנזי המלך.** להכריע שקליהם של ששים ריבוא התכוון. (רבינו אפרים, בעה"ט)

וסכום כולם עולה לריבוא ככר כסף – כיצד, רוב בני אדם חיים שבעים שנה, צא מהם עשרים שנה לפטור, כדכתיב **מכן עשירים שנה ונמעלה.** ישארו להם חמישים שנה שכל אחד ואחד מישראל נותן בהם מנה של חול למחצית השקל של קודש בכל שנה ושנה, הרי שישים איש נותנין בחייהן ששים מנה שהם ככר, והם היו ששים ריבוא, הרי כולם נותנים ריבוא ככר. לפיכך אמר המן הרשע **ונעשרת אלפים כפר כסף אשקול,** אמר כדאי שקלי לבטל שקליהם ואני אתן כנגד ששים ריבוא שבהם לעשות מהם רצוני. (החזקוני)

המן חישב לפי הערך הכי גדול שהוא זכר מכן עשרים עד ששים – חמישים שקלים (ויקרא כו ג) לכך העץ עליו נתלה המן, היה בגובה חמישים אמה. חמישים שקלים כפול ששים רבוא שווה שלושים אלף שקלים שהוא עשרת אלפים ככר. (רבינו יהודה החסיד)

כי השקלים שישראל נותנים הם לצורך הקרבנות, שמהם מביאין הקרבנות. וכבר התבאר למעלה כי הקרבנות הם כאלו הקריב את עצמו אל השם יתברך ולפיכך נתינת השקלים הוא כאילו נתן עצמו אל השם יתברך, ואז ישראל הם אל השם יתברך לגמרי, ואיך ינתנו להמן, שכבר הם נמסרים אל השם יתברך. והקדים אותם לשקלים של המן, אשר היה נותן שקלים בעדם למלך לקנות אותם, ודבר זה לא היה מועיל, שכבר הם להשם יתברך לגמרי על ידי נתינת השקלים. ובשביל שישראל היו תחת אחשוורוש, והמן קנה אותם מן אחשוורוש, והיה קניין זה חס ושלום לכלותם לגמרי, ולכך הקדים השם יתברך שקליהם לשקלי המן, כי בזה נודע כי ישראל הם להקב"ה, ולפיכך אין המן יכול לקנותם. (אור חדש שם)

הטעם שנהגו להרבות צדקה בפורים וכדכתיב **ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים.** לפי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה במגילת אסתר על פסוק **ישנו עם אהד,** כי המן הטיל עין הרע במועדים של ישראל, אמר הקדוש ברוך הוא, רשע אתה מטיל עין הרע במועדי ישראל, הנני מוסיף עוד מועד ויום טוב אחר, שהוא ימי הפורים לעשות אותם ימי משחה ושמה, כתבו המפרשים ז"ל כי המן הוא קנאי וכל קנאי הוא בעל עין הרע, דמהאי טעמא הקדים ה' שקלים לשקלי המן ואם כן כדי להציל עצמינו מעין הרע, התיקון והסגולה לזה הוא על ידי עשיית הצדקה כי על ידי מצות הצדקה בזכותה ינצלו מעין הרע בדרך השגחה מהזיק זה שהוא טבעי. כי אותיות קודם עין הם **כסף.** (מועד לכל חי)

טעמים ליום תענית אסתר – י"ג באדר שהוא יום תענית אסתר, אירעו בו כמה עניינים לעם ישראל. הפיל בו המן הרשע **פור להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד.** גם מכת חושך במצרים היתה בימים אלו. וכ"כ הרב זרע ברוך כי מכת חושך היתה באדר. וכתב הרוקח על הפסוק (שמות י כב) **ויחי חושך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים** כי באותם שלושה ימים מתו אותם שלא היו מאמינים שיצאו ממצרים לעולם. ומתו ב"ג באדר. והמן גזר לאבדם ב"ג באדר. ולכן מתענים ב"ג באדר. וכתב הרמב"ם (הל' תעניות ה ה) ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות. וב"ג באדר זכר לתענית שהתענו בימי המן שנאמר (אסתר ט לא) **דברי הצמות ונעקתם.** וכתב בספר שבולי הלקט נהגו בני העולם להתענות ערב פורים לזכר דברי הצמות שעשו בימי מרדכי ואסתר ואע"פ שאותם הצומות היו בימי הפסח נהגו לסמוך התענית לפורים וכשחל פורים באחד בשבת מתענין ביום חמישי שלפניו. וכו' ואמר רב תענית זה אינו מדברי תורה ולא מדברי סופרים אלא מנהג בעלמא שהרי תענית של מרדכי ואסתר היו בימי פסח ואם נפש אדם לומר **דברי הצמות ונעקתם** כתוב אין זה פירושו אלא כך פירושו על דברי הצומות והזעקות והצרות שעברו עליהן בימי המן קבלו עליהן ימי הפורים לזכר הנס לדורות ואעפ"כ לא אתיר לאדם לפרוש מן הצבור דאמרינן (שמות י כב) **לא תהגדו לא תעשו** אגודות אגודות. ורבותינו המקובלים כתבו בטעם תענית זו לדורות, כדי שלא יקטרג השטן על כי אוכלים ושותים למחרת ביום הפורים, שעל ידי התענית אנו מגלים, שכל השמחה אינה אלא לעבודת הבורא, להללו ולשבחו ולפאר את שמו בעולם כולו. וסגולת התענית היא להכניע את היצר הרע, לבלתי יחטיא את האדם בפורים כששמח וטוב לב. וכתב המגיד משרים (כ"ב) אור י"ג לאדר השני, הלא לך למינדע כי בימי הפורים ובליל פסח מותר לשתות כל יין שירצה האדם ולהתענג ולהתפנק, ומפני שסמאל וחזי"א בישא דרכם להכניס שמחה בלבבות בני אדם ולתת בלבם לאכול ולשתות. ואח"כ עולה ומסטיין, וזהו סוד התענית שמתענין ב"ג באדר, והוא להכניע כחו מלהשטיין. (אוצר הסגולות)

הפסוק הארוך ביותר בתורה נמצא בפרשתנו - וַיֵּרָא הָעָם פִּי בִשְׁשׁ מֵשָׁה לְרֹדֶת מִן הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ פִּי זֶה מֵשָׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מָה הָיָה לוֹ. (שמות לב א) ובו שלושים וארבע תיבות.
הפסוק הארוך ביותר בתנ"ך נמצא במגילת אסתר - וַיִּקְרָאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּעַת הַהִיא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֲדָשׁ סִינּוֹן בְּשִׁלּוּשָׁה וְעֶשְׂרִים בּו וַיִּקְרָא בּו כָּל אֲשֶׁר צִוָּה מְרַדְכֵי אֶל הַיְהוּדִים וְאֶל הַחֹשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוּת וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת אֲשֶׁר מֵהַדּוּ וְעַד פּוּשׁ שָׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאַה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם נְעַם פְּלִשְׁטוֹ וְאֶל הַיְהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכָל־שׁוֹנָם. (אסתר ח ט) ובו ארבעים ושלוש תיבות. (גר לשולחן שבת)

שאלות

- א. כתוב בחז"ל חמש פעמים בשנה צריך להשכים ולהתפלל ותיקין – וסימנך (בראשית כב ג) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר.
- ב. וַיִּקַּח אֶת הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרְף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזְרַךְ עַל בְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׂקַךְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, פָּאֵל. (לב כ) פרש"י - שֶׁלֶשׁ מִיתוֹת נִדְוֹנוּ שָׁם: אִם יֵשׁ עֲדִים וְהַתְרָאָה – בְּסוּף, כְּמִשְׁפֵּט אֲנָשֵׁי עִיר הַנְּדַחַת שֶׁהָיוּ מְרַבִּים. עֲדִים בְּלֹא הַתְרָאָה – בְּמַגְפָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: 'וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם'. לא עדים ולא הַתְרָאָה – בְּהַדְרֹקוֹ, שֶׁבְּדָקוּם הַמַּיִם וְצָבּוּ בְּטַיְיָהֶם. מְצִינּוּ בְעִיר הַנִּידַחַת שְׁשׁוּרְפִין אֶת כָּל שְׁלֵלָה עִם הַמְּדִינָה בֹאשׁ וּשְׂרִיפָתָה מִצוֹת עֲשֵׂה שְׁנֵאמַר (דברים יג יז) וַיִּשְׂרַף בָּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל שְׁלֵלָתָהּ. מה הטעם שנדונו בסיף ולא בסקילה ולא שרפו את ממונם. וכן לא מצינו שהתרו בהם. ואמרינן (רמב"ם הל' ע"ז פ"ד ה"ו) שולחים להם שני תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה מוטב.
- ג. כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ לִי-הֲנָה בְּפִקְדֵי אֲתָם וְלֹא יִהְיֶה בְהֶם נֶגֶף בְּפִקְדֵי אֲתָם. (ל יב) מה הטעם שכפל הפסוק פעמיים בפקד אֲתָם.
- ד. אִיתָא בְּחַז"ל רְצָה הַקָּב"ה לְתַת שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי רֵאשֵׁי חוֹדְשִׁים שִׁיְהִיו מוֹעֲדִים וְרַגְלִים גְּמוּרִים עַל שֵׁם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אַחַר שְׁחַטְאוֹ בְּעֶגְלַת הַפְּסִידוֹ דָּבַר זֶה. וְנִשְׁמֵי, שְׁלֹא חֲטָאוּ בְּעֶגְלָה, הֵם זָכוּ לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים. וְזֶה הַטַּעַם לְכַךְ שְׁנוֹהֲגוֹת נְשִׁים שְׁלֹא לְעִשׂוֹת מְלֹאכָה בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ. (טור או"ח תיז). מה הטעם שזכו לכך הנשים ולא שבט לוי. שהרי גם הם לא חטאו בעגל.
- ה. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל י-הוָה רָאָה אֲתָהּ אֲמַר אֵלֵי הַעַל אֶת הָעָם הַזֶּה וְאֲתָהּ לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר תִּשְׁלַח עִמִּי וְאֲתָהּ אֲמַרְתָּ יִדְעִיתִי בְּשֵׁם נְגַם מִצְאָתָה שֶׁן בְּעֵינַי. (לג יב) מה הטעם שקוראים פרשה זו בשבת של חול המועד.
- ו. רֹאיָה בְּפִרְשָׁה שְׁכָל הַמַּקְבֵּל פָּנֵי רַבּוֹ כְּאִילוֹ מַקְבֵּל פָּנֵי שְׂכִינָה.
- ז. בְּפִרְוִים הַמְשׁוּלֵשׁ - מֵהַ טַעַם שְׁלֹא עוֹשִׂים סְעוּדוֹת פּוֹרִים בְּשַׁבַּת. אִיזָה מִצְוָה בְּשַׁבַּת עֵלּוּלָה לְהִידַחַת מִפְּנֵי סְעוּדוֹת הַפּוֹרִים.
- ח. וַיְהִי בְּרֹדֶת מֹשֶׁה מִיָּהֵר סִינֵי וַיִּשְׁגִּי לְחַת הַעֲדָתָה בְּיַד מֹשֶׁה בְּרֹדֶתוֹ מִן הַהָר. (לד כט) פרש"י - כְּשֶׁהִבִּיא לְוַחַת אֶתְרוֹנִים בְּיוֹם הַפְּפִוִרִים. כִּיצַד מוֹתֵר הִיָּה לְמֹשֶׁה רַבִּינוּ לְהִבִּיא אֶת הַלּוּחוֹת אֶל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכְּפִוִרִים, הֲלֹא הָהָר הִיָּה רְשׁוּת הַיְהוּדִים, וְהַמְּדַבֵּר וּמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל הִיוּ רְשׁוּת הַרְבִּיבִים. וְהוּא אִיסוּר הוֹצֵאָה מְרְשׁוּת לְרְשׁוּת.
- ט. נִצַּר חֶסֶד לְאֶלְפִים נִשָּׂא עוֹן נַפְשָׁע וְחִטָּאָה וְנִקְחָה לֹא יִנְקָה פִּקְדֵי עוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים וְעַל בְּנֵי בְנֵים עַל שְׁלִישִׁים וְעַל רַבְעִים. (לד ז) אִיךְ נִמְנִית הַמְּדָה הַזֶּה בְּתוֹךְ י"ג מְדוֹת שְׁכּוֹלֵם רַחֲמִים גְּמוּרִים. מְדוּעַ מִיָּהֵר מִשָּׁה לְהַשְׁתַּחֲוֹת (לד ח) וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֵּ אַרְצָהּ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה.
- י. מִנִּין שְׁקָלֵי הַזֶּהָב שֶׁעָשׂוּ בְּחֲטָא הָעֶגְלָה, וְכַנְגַּדָם מַחֲצִית הַשְּׁקָל מִכְּפָר עַל חֲטָא הָעֶגְלָה.
- כ. וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי פָרַע הוּא כִּי פָרַע הוּא כִּי פָרַע הוּא. (לכ כה) מֵהַ פִּירוּשׁ כִּי פָרַע הוּא. וְהוּא לְשׁוֹן מְגִלָּה.
- ל. רֹאשִׁית בְּפִוְרֵי אֲדַמְתָּהּ תִּבְיֵא בֵּית י-הוָה אֶל-לְהִיף לֹא תִבְשֵׁל גְּדֵי בַחֲלָב אֲמַר. (לד לו) פרש"י - אֲנִקְרָה לְכֶשֶׁר בְּחֶלֶב. וְשִׁלְשָׁה פְעָמִים כְּתוּב בַּתּוֹרָה: אֶחָד לְאֶכְלִיָּה, אֶחָד לְהִנְאָה, אֶחָד לְאֶסּוּר בְּשׁוּל. כְּתַב הַשְּׁפָתֵי חַכְמִים - יֵשׁ לּוֹמֵר דָּגְבֵי בִשֵׁר בַּחֲלָב חַיִּיב עַל הָאִכִּילָה אֶף שְׂאִינוּ נִהְנֵה בְּאִכִּילתוֹ כְּגוֹן שְׁנִשְׂרַף גְּרוֹנוֹ בְּאִכִּילָה לְכַךְ לֹא כְּתַב בּוֹ נְמִי לְשׁוֹן אִכִּילָה שִׁיכְלוֹל גַּם הַהִנְאָה מֵהַ שְׂאִין כֵּן בִּשְׂאֵר אִכִּילת אִיסוּרִים. מֵהַ טַעַם שְׂאֵם בְּלַע מִצָּה וְלֹא לְעִסָּה יֵצֵא יָדֵי חוֹבָה אַע"פ שְׁלֹא טַעַם טַעַם שֶׁל מִצָּה. וְהִיא לֹא נִקְרָאת אִכִּילָה. וְכַתִּיב (שמות יב יח) בְּעֶרְבֹת תֹּאכְלוּ מִצָּת וּבִלְלִיָּהּ הִרְאִשׁוֹן הַפְּתוּב קִבְעוּ חוֹבָה. וַיִּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשְּׁבֻט כִּי קִדַּשׁ הוּא לְכֶם מִחֻלְלֵיָהּ מוֹת יוֹמָת כִּי כָּל הַעֲשִׂיָּה בָּהּ מְלֹאכָה וְנִקְרָתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מִקְרָב עַמִּיתָהּ. (לא יז) כְּתִיב מִחֻלְלֵיָהּ מוֹת יוֹמָת מִשְׁמַע בְּסִקִּילָה וְכַתִּיב וְנִקְרָתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מִקְרָב עַמִּיתָהּ. מֵהַ טַעַם דְּכַתִּיב מוֹת יוֹמָת כִּכְפַל לְשׁוֹן.
- מ. זָכַר לְאַבְרָהָם לִיִּצְחָק וְלִיִּשְׂרָאֵל עֲבָדִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָּהֶם בְּיַד וְתִדְבַר אֲלֵהֶם אַרְבָּה אֶת וְרַעְעֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם (לב יג) מֵהַ טַעַם שֶׁהִזְכִּיר מֹשֶׁה רַבִּינוּ בְּתַפִּילתוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶת יַעֲקֹב.
- נ. זֶה וַיִּתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִחֻצֵּי הַשְּׁקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל מִחֻצֵּי הַשְּׁקָל תְּרוּמָה לִי-הֲנָה. (לג יג) מֵהַ טַעַם שֶׁצִּוָּה עַל מַחֲצִית הַשְּׁקָל, לֹא פְחוּת וְלֹא יוֹתֵר.
- ג. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא י-הוָה בְּשֵׁם בְּצִלְצָל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִשְׁהָ יְהוּדָה. (לא ב) מֵהַ טַעַם שֶׁהִזְכִּיר בְּצִלְצָל אֶת אֲבִי אֲבִיו, מֵהַ שְׁלֹא הִזְכִּיר בְּאֵהֲלִיאֵב אֲלֵא אֲבִיו דְּכַתִּיב (לא ו) אֶת אֲהֵלִיאֵב בֶּן אֲחִיסַמְדָּה לְמִשְׁהָ דָן.
- ס. וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתֶם וְאִם אִינוּ מִחֲזִיב נָא מִסְּפָרָה אֲשֶׁר כְּתוּבָה. (לב לד) פרש"י - מִסְּפָרָה - מִכָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, שְׁלֹא יֹאמְרוּ עָלֵי שְׁלֹא הָיִיתִי כְּדָאֵי לְבַקֵּשׁ עֲלֵיכֶם רַחֲמִים (בְּרַכּוֹת ל"ב ע"א). לְכַאוּרָה קִשָּׁה שֶׁהִי עֲדִיין לֹא נִכְתְּבָה הַתּוֹרָה.
- ע. וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וַיִּבְּרַח לִפְנֵינוּ וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר חַג לִי-הֲנָה מִתֵּר. (לב ה) פרש"י - בְּלָבוֹ הָיָה לְשִׁמְיָם; בְּטוֹחַ הָיָה שִׁיבָא מֹשֶׁה וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הַמִּקְוָם. אִיךְ יִיאַמֵּר בּוֹ חַג לִי-הֲנָה מִתֵּר וְאִיךְ כְּתַבָה הַתּוֹרָה ח"ו פְּלוֹסְתֵר, וְאִיךְ יֵצֵאוּ דְבָרִים כְּאֵלוֹ מִפִּי אֶהֱרֹן קְדוֹשׁ הַשֵּׁם.
- פ. וַיִּתֵּר אֶף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ [מִיָּדָיו] אֶת הַלְּחַת וַיִּשְׁבֵּר אֲתָם תַּמַּת הָהָר. (לב ט) מֵהַ טַעַם דְּכַתִּיב חֲסַר מִיָּדוֹ וְקָרִי מִיָּדָיו מֵלֹא. כִּיצַד שִׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת וְקָרִי לֹא אֲזַל כְּתַב אֲזַל קְדוּשָׁה אֶךְ נִשְׂאָר הַגְּלִיוֹן וְאִם כֵּן אֲסוּר.
- צ. הַנּוֹתֵן מַתְּנָה לְחִבְרוֹ, צָרִיף לְהוֹדִיעוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (לא יג): לְדַעַת כִּי אֲנִי י-הוָה מְקַדְשְׁכֶם. תִּנְיָא נְמִי הֲכִי: לְדַעַת כִּי אֲנִי י-הוָה מְקַדְשְׁכֶם. אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁהָ: מַתְּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּבוּרֵי וְשִׁבְתָּ שְׂמָה, וְאֲנִי מִבְּקֵשׁ לִיתְּנָה לִיִּשְׂרָאֵל, לָךְ וְהוֹדִיעֶם. בְּאִיזָה מִקְרָה נּוֹתֵן מַתְּנָה לְחִבְרוֹ וְאִין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ.
- ק. וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִי-הֲנָה אֵלֵי וַיִּאָּסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי. (לב לו) פרש"י - מִכָּאֵן שֶׁכָּל הַשְּׁבֻט כְּשֶׁר (יומא ס"ו ע"ב) מֵהַ טַעַם שֶׁהִשְׁבִּט הַיְהוּדִים שְׁלֹא חֲטָא בְּעֶגְלָה כָּל הַשְּׁבֻט הִינוּ שְׁבֻט לֵוִי, וּמִשְׂאָר שְׁבֻטִים לֹא נִמְצָא כָּל הַשְּׁבֻט שְׁלֵם. וְכַתִּיב עַל שְׁבֻט לֵוִי (דברים לג ט) כִּי שִׁמְרוּ אֲמַרְתֶּם. מִי לִי-הֲנָה אֵלֵי וַיִּאָּסְפוּ ר"ת וס"ת לוי. (46) (רבינו יהודה החסיד)
- ר. וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת קוֹל הָעָם בְּרֹעָה וַיֹּאמֶר אֵל מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחֲנֶה. (לב יז) וְכִי רַק יְהוֹשֻׁעַ שָׁמַע הִרִי מֹשֶׁה רַבִּינוּ נִמְצָא אִיתוֹ וְהוּא גַם שָׁמַע. וּמְדוּעַ עֲנָה לוֹ קוֹל עֲנֹת אֲנֹכִי שָׁמַע. וְלֹא אֲמַר לוֹ שֶׁנִּהְרַג חוֹר וְעַבְדוֹ עֲבוּדָה זָרָה. וְהַקָּב"ה אֲמַר לוֹ (לב ח) עֲשׂוּ לָהֶם עֶגְלָה מִסְכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהּ וַיִּזְבְּחוּ לָהּ.
- ש. וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מָה הָיָה לוֹ. (לב כג) כִּיצַד אֲמַרוּ קְרָח וְעֵדוּתוֹ (במדבר יז טז) כִּי כָל הָעֵדָה פְּלִם קֹדְשִׁים וּבְתוֹכָם י-הוָה וּמְדוּעַ תִּתְּנָשְׂאוּ עַל קַהֲלִי-הֲנָה. וְהִרִי הֵם חֲטָאוּ בְּחֲטָא ע"ז דְּכַתִּיב (לב ח) עֲשׂוּ לָהֶם עֶגְלָה מִסְכָּה. מִסְפֵּר הַיָּמִים בְּשִׁנָּה מְעוּבֵרָת וְכַנְגַּדָם שׁוּוִי מַחֲצִית הַשְּׁקָל בְּפּוֹרוּטוֹת.
- ת. וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֵוִי כְּדָבַר מֹשֶׁה וַיִּפֵּל מִן הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כְּשִׁלְשַׁת אֲלָפֵי אִישׁ. (לב כה) מִנִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחַר שְׁחַטְאוֹ בְּעֶגְלָה. וְהוּא רִמּוֹז בְּרֹאשֵׁי שְׁמוֹת שֶׁל הַשְּׁבֻטִים מִלְבַּד שְׁבֻט לֵוִי.
- ת. וַיֹּאמֶר י-הוָה אֵל מֹשֶׁה קְתַב לָךְ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּרַמִּי אֲתָהּ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל. (לד לו) כְּתַב לָךְ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה זֶה תּוֹרָה שֶׁבְעַל פִּהּ. מִסְפֵּר הַפְּרָקִים אֲשֶׁר קִיַּיְמִים בְּכָל שִׁישִׁים הַמְּסַכְּחוֹת שֶׁבְתַלְמוּד הַבְּבִלִי.

תשובות

- א. **אב** – (אבילות) היינו ט' באב. ב' זו בריאת העולם. היינו ראש השנה שבתשרי נברא העולם. ר' רבה זו צומא רבה הוא יום הכיפורים. ה' הושענא רבה. מ' מגילה היינו פורים. ר"ת **אברהם**. וכן סופי תיבות **אברהם** – הושענא, תשעה באב, יום כפור, ראש השנה, פורים. (מטה משה – סי' תתקנח)*
- ב. בן נח נהרג בסייף – דקי"ל דבן נח אין צריך התראה אלא אזהרתו זו היא התראתו (סנהדרין נז). ובן נח דינו בסייף. והם נדונו כבני נח. (סנהדרין נז). (דעת זקנים) א"נ משה שקול כבית דין של ע"א, **עברו ושובו משעור לשעור** הרבה להם בתי דין ושם דנו את כל יחיד ויחיד לסקילה, ואח"כ ציוה על בני לוי להביאם לבית הדין הגדול אשר בשער המחנה ושם ידונו אותם בסייף כדין מרובים. (אזנים לתורה)
- ג. גוף ונשמה – נשיאת הראש שלהם תהיה לשתי פקידות, אחת **ונתנו איש פכר נפשו לי-הנה** היינו כופר עבור הנשמה, **פקד אתם**, ואפילו אם הקב"ה יחסר אותה אפילו הכי ישראל נותנים עבור כפרה לנשמה, וגם הקב"ה מבטיח **ולא יקהה בכם נגף** דהיינו שלא ימותו, ואפילו **פקד אתם**, דאפילו יגיע זמן הפקידה והפרידה **לא יקהה בכם נגף** על דרך מה שאמרו חז"ל (מ"ק כה). 'חלה יום אחד נמת רבי חננאי בן גמליאל אומר זו היא מיתת מגפה' דגם זה לא יהיה. (אמרות ה')
- ד. דעתן של נשים קלה – ולא נמשכו אחר בעליהן שפיר מגיע להם שכר על זה. וללוויים ניתן שכר יותר להיות עובדים במקדש. א"נ לפי שנשים אינם בכלל ערבות היינו שאינה עריבה בעד אחרים. ושבת לוי אע"פ שלא חטאו מ"מ אין השבת מנוקה לגמרי דמ"מ מטעם ערבות יש להם חלק בחטא העגל. (פרדס שמאי*)
- ה. הוזכרה בה שבת באמצע הרגלים. דכתיב (להלן לד כא) **ששית ימים תעבד וביום השביעי תשבת בקריש ובקציר תשבת**. ובמסכת מגילה (לא. ד"ה מקרא) פרש"י – לפי שיש שם מצות שבת ורגלים וחולו של מועד דכתיב **את חג המצות תשמר שבעת ימים** ומכאן למדנו איסור מלאכה בחולו של מועד.
- (תגובה דף יח.) (החזקוני)
- ו. **ויהיה כל מבקש? - הנה יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה**. (לג ז) 'כל מבקש משה' אין כתיב כאן אלא **כל מבקש? - הנה**, מלמד שכל המקבל פני זקן מלא תורה כאילו מקבל פני שכינה (נתחומא). מכאן שכל המקבל פני רבו כאילו מקבל פני שכינה. (ירושלמי – ערובין פ"ה ה"א) (עבד המלך)
- ז. **זכור את יום השבת לקדשו**. (שמות כ ז) נאמר על השבת שהייתה לזכור אותה ואם ישתכר ישיכה את השבת, ובסעודת פורים צריך להיות עד דלא ידע. (האלף לך שלמה ס' שפה). צריך לזכור גדולת היום ומעלתו והבדלתו לשבח משאר הימים שלפניו ואחריו. (ספר ההיגיון לא) א"נ משום שאין שמחתו תלויה בבב"ד אלא בידי שמים (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד). א"נ כדי שיהא ניכר שמחת פורים ולא תתערב בסעודת שבת. (הרישב"א מגילה ה.)
- ח. חי נושא את עצמו (שבת צג ב) – כפי שהארון היה נושא את נושאו קל וחומר שגם לוחות הברית היו כך, ואם כן נחשבו לחי שנושא את עצמו ולא היה בהם איסור הוצאה מרשות לרשות. (קרן לדוד)
- ט. טובה היא אצל החוטא שהקב"ה מאריך אפו ואינו נפרע ממנו מיד לפי מעשיו אלא בנו וג' דורותיו יקבלו פרונו חטאו והכל כפי העון, לפיכך מיהר משה להשתחוות לפניו יתברך ולהודות לו על אריכות אפו וגודל חסדו עם בראויו. (ילקוט האובי)
- י. י"ב אלף שקלי זהב היו בעגל. ו'קנטר' הוא מאה שקלים (בכורות נ). ואיתא במדרש (רבה מב ח) ק"ד קנטרין זהב היו בעגל מנין מס"ך. וידוע כי שקל כסף הוא ארבעה דינרי כסף, ולפי זה שקל זהב הוא ארבעה דינרי זהב, אם כן י"ב אלף שקלי זהב הם מ"ח אלף דינרי זהב. ובמסכת ב"מ (מד:): נאמר שיש בדינר זהב כ"ה דינרי כסף, הרי שמ"ח אלף דינרי זהב הם י"ב פעם מאה אלף דינרי כסף, וזהו משקלו של העגל. וכל אחד מששים רבוא בני ישראל נתן מחצית השקל, היינו שני דינרי כסף, עולה החשבון לי"ב פעמים מאה אלף דינרי כסף. הרי שהשקלים של ישראל משקלם בדיוק כמשקלו של העגל ובאו לכפר עליו. (אור יקרות)
- כ. כתרים שקיבלו בעת שאמרו **נעשה ונשמע** כיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום. וזהו **פי פרע הוא**. (שבת פח). תרגום יונתן – **ונקמא נשית נת עמא ארום פריעין אינון ארום פרעו כלילא דנהבא דנהו ברישיהון דנהו שמא מפרשא תקיק עליהון מן טורא דחורב**. *
- ל. **לקחם עניו נקראת המצה** – דכתיב (דברים יז א) **שבעת ימים תאכל עליו מצות לקחם עניו** לפיכך יוצא בה ידי חובה אע"פ שאין זו דרך אכילה. (תורת חיים חולין קכ ד"ה לחם)
- מ. מזיד בינו לבין עצמו קמ"ל – תלמוד לומר **ונקרתה** בידי שמים. אבל אם היה מזיד עם התראת עדים **מות יומת** בסקילה. (מכילתא) **מות יומת** - טעם הכפל, כי זה האיש בן מות הוא לשמים ומרשה ה' התחתונים להמית בן מות זה. (אוה"ח) א"נ **כל העשה בה מלאכה** ולא בתוס' השבת. (הרוקח)
- מ. מלאכי חבלה עמדו עליו באותה שעה להורגו (שמ"ר פמ"א) והזכיר להם שהוא מבני ביתו של **ישאאל**, עליו נאמר **פי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוקל**. לכך הזכיר ישראל ולא הזכיר יעקב. (אזנים לתורה)
- נ. **נפש בגימטריא שקל (430)** – והקב"ה ברחמיו מטה כלפי חסד, ומכפר על עון חצי הנפש, ואם כן היה מחצית השקל כופר, פדיון על חצי הנפש. (הרא"ש) א"נ לפי שחטאו במחצית היום לפיכך יתנו מחצית השקל הדא הוא דכתיב (שמות לב א) **פי בשש משה** 'בא שש' (רבינו בחיי בשם המדרש, החזקוני). *
- נ. נהרג חור על מעשה העגל – והמשכן בא לכפר על מעשה העגל, לכן נזכר כאן במשכן **בצלאל בן אורי בן חור**. (דעת זקנים, החזקוני)*
- ס. ספר החיים שאדם נכתב בו בראש השנה. והכי אמר בר"ה (יט): **מחני נא** – זה ספרן של רשעים, 'מספרה' – זה ספרן של צדיקים, 'אשר כתבת' – זה ספרן של בינוניים. (דעת זקנים) **מספרה** ספר חיים **אשר כתבת**, כדכתיב (ישעיה ד ג) **כל הכתוב לחיים בירושלם, הרגני נא הרג**. (רשב"ם)
- ע. עתיד הקב"ה להפכו ליום טוב כדכתיב **פה אמר י-הוה צ-באות צום הרביעי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמגדים טובים והאמת והשלום אהבו**. שהרי העגל נעשה בט"ו תמוז ובי"ז נשתברו הלוחות. נמצא כי חג לי-הנה קמח הוא לאחר זמן. כמו שאמרו במכילתא (סוף פ"ב בא) כי יש קמח לאחר זמן. (עבד המלך בשם ספר הליקוטים, החיד"א) וכ"כ רש"י (שמות יג יד) **פי ישאלה בנה קמח** – יש 'מקח' שהוא עקשיו, יש 'מקח' שהוא לאסר זמן, קגון זה וקגון זה (יהושע כב, כד) **מקח יאמרו בניכם לבנינו דבני גד ובני ראובן**. *
- פ. פרחו האותיות – לפיכך חסר י', כלומר י' הדברות שהיו כתובים ראה אותם שהיו פורחות למעלה, מיד **וישבר אתם תחת הנה** אמר מאחר שפרחו האותיות הקדש מה הנייה באבנים האלה, ושברם כי לא נשתברו בהשלכתו. (רבינו אפרים) ואמר דהם כתובים מכל צד ואם כן מותר לשברם. (צפת פנח)
- צ. צדקה לעני שהמקבל מתבייש בה - **מתן בסתר יקפה אף** (משלי כא יד). מה שנאמר הנותן מתנה לכתבירו, צריך להודיעו הוא דווקא במתנה שנותן לו ע"י אהבה שאין המקבל מתבייש. (תוס' שבת שם) וה"מ מתנה לעשיר צריך להודיעו ולא במתנה לעני. (הרי"ף שם) (עבד המלך)
- ק. קרובים היו למשה לפיכך לא נתרצה אחד מהם להמיר מנהיג במקומו. והרמב"ם כתב (הל' עכו"ם פ"א) שאברהם מסר קבלת התורה ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב ללוי, וזרעו הושיבו ישיבות שלא פסקה מהם תורה כלל, ולפיכך לא נשתעבדו במצרים שלא עסקו במלאכה כי אם בתורה. (דעת זקנים, חזקוני)
- ר. רכילות היא וכתוב **לא תלך רכיל בעמיתך** (ויקרא יט טז), אפילו שבעוד שעה, קלה עתידה יהושע בעצמו את הנבלה שנעשתה במחנה. ואפילו על שאלת יהושע השתדל משה רק ללמדו להבחין בין קול מלחמה ובין קול ענות, שהרי קלה היא להיות שר צבא בישראל ועליו להכיר קול מלחמה. (אזנים לתורה)
- ש. שיתוף שם שמים ודבר אחר – אין בני נח מצויים עליו. סברו קרה ועדתו שאין איסור בדבר גם לבני ישראל לפיכך אמרו **פי כל העדה קלם קדשים**. וכתב רבינו תם שמוטר להשביע עכו"ם בביהמ"ש כדי לגבות ממנו ממון שהעכו"ם חייב לו, אף שלכאורה הוא גורם בכך לגוי להישבע באלוהיו ויש בזה (שמות כג יג) **ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך**. (תוס' סנהדרין סג:) 'ואף על פי שמתפין שם שמים ודבר אחר לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשותף. 'ולפני ענר' ליכא, דבני נח לא הוזהרו על כך'. א"נ ערב רב אמרו לבדן ולא ישראל, מדכתיב **אלה אלהיהם** ולא כתיב 'אלה אלהינו', ואמרו **העלף** ולא אמרו 'העלנו'. **אלה ר"ת אוו** לאלוהות הרבה. (רבינו אפרים)
- ש. שפ"ד ימים בשנה מעוברת – ובמחצית השקל שפ"ד פרטות. (הרוקח)
- ת. תקצ"ז – והם היו ת"ר אלף, וראשי תיבות של שמם עולה כמנין תקצ"ז מלבד שבת לוי שלא חטאו בעגל. ראובן שמעון יהודה יששכר זבולון דן נפתלי גד אשר יוסף בנימין. וחסר ג' אלפים שנפלו בעגל. ועוד שמותם של ג' האבות וי"א שבטים מלבד לוי יהיו ס' אותיות, כנגד ס' ריבוא ישראל. (הרוקח)
- ת. תצ"ב פרקים בכל המסכתות בתלמוד הבבלי. **על פי הדברים האלה** בגימטריא 492. גם הגימטריא של המילים (דברים לא יט) **שימה בפייהם** היא 492 כמנין הפרקים הנזכרים. (הג"ר שמואל לוריא - ממנהילי תורת הגר"א)

מקורות / חידודן *

א. כתב בספר 'מטה משה' שיש חמש פעמים בשנה שצריך להשכים ולהתפלל ותיקין. (תלמיד המהרש"ל – סי' תקנח), ב-ה' בקרים משכימים לתפילה שנאמר (איוב ג' כג) ותפקדנו לבקרים ולרגעים תבחננו, זה ראש השנה ויום הכיפורים שבהם נפקדים כל מעשה אדם. **הושענא רבה**, שנאמר (איכה ג' כג) חדשים לבקרים רבה אמונתך. **פורים** שנאמר (תהלים קא' – ה) לבקרים אצמית כל רשעי ארץ. וזהו המן. **ט' באב**, שנאמר (ישעיה לג' ב) היה זרועם לבקרים אף ישועתינו בעת צרה. וסימן לדבר (לכל ה-ה' השכמות) שנאמר (בראשית כב' – ג) **וישכם אברהם בבקר**.

ד. שמעו הנשים ולא קבלו עליהם ליתן נזמיהן לבעליהן אלא אמרו להם אתם רוצים לעשות שקוץ ותועבה שאין בו כח להציל לא שמעו להם ונתן הב"ה שחרן של נשים בעה"ז ובעה"ב ומה שחר נתן להם לעה"ב לעה"ז שהן משמרות ראשי חדשים שנ' **המשביע בטוב עדיך תתחדש כנשר נעוריך** ראו האנשים שלא קבלו הנשים ליתן את נזמיהן לבעליהן ועד אותה שניה היו הנזמים באזניהם כמעשה המצריים וכמעשה העברים ופרקו את נזמיהם שבאזניהם ונתנו שנ' **ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם** באזני נשיהם אין כתיב כאן אלא **באזניהם**. (פרקי דר"א פמ"ה)

ושמעתי מאחי הרב **יהואל טעם לדבר**, לפי שהמועדים נתקנו כנגד אבות, פסח כנגד אברהם דכתיב (בראשית יח, ו) **לושי ועשי עוגות** ופסח היה, שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק, סוכות כנגד יעקב דכתיב (בראשית לג, יז) **ולמקנהו עשה סוכות**, וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים, וכשחטאו בעגל נטלו מהם ונתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו חטא. (טור או"ח תי"ז)

כ. **באו נשים רבות של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מיישראל קשרו לו שני כתררים**. יש להקשות למה בהנחת הכתררים הספיק מלאך אחד לשני כתררים, ובנשילתם הוצרך לכל כתר מלאך אחד? ונראה לי בס"ד כי בהנחתם הביאום מלאכי השרת שהם מסטרא דימינא, וכל ימין כחו חזק שיוכל מלאך אחד לסבול שני כתררים בידו, אבל בנשילה שהוא אחד לסבול שני כתררים בידו, אבל בנשילה שהוא ענין דין נטולם מלאכים מסטרא דשמאלה, וזה המלאך אין לו כח לסבול ב' כתררים בידו. ועוד נראה לי בס"ד מלאך הטוב גם שמאל שלו היא חסד, לכך אחז ב' כתררים בשתי ידיו, אבל מלאך הדין אין פועל דין בימינו אלא רק בשמאלו, לכך נטל כתר אחד בשמאלו דוקא. (בן יהוידע – שבת פח.)

ואע"ג דגדולה מדה טובה ממדת פורענות הכא נמי גדולה היא שמלאך טוב היה קושר שני כתררים ומלאך חבלה לא היה בו כח כי אם להסיר אחד. (תוס' שם)

פי פ'רע הוא – א"נ שנסתלקו ענני כבוד אלא שהחזירים משה רבינו בתפילתו. (רבינו אפרים)

ג. לפי שבמעשה העגל גרמו שבירת הלוחות לשנים ע"כ יתנו בקע דהיינו שקל בקוע לשנים. **א"נ** לפי שזה היה כופר נפש וידוע שמצד הנפש אין יתרון לשום אדם על חבירו כי נפש החיוני שוה בכלם על כן עשיר ורש שוין בכופר זה, ולפי שכל אדם הוא שקל שלם, וכל מחצית נכלל במספר י' כי כן מנו רז"ל (גדה לא, א) במאמר שלשה שותפין באדם י' דברים הבאים מן אב ואם וי' דברים הבאים מן הקב"ה וא"כ הרי האדם השלם עשרים גרה ומחציתו תרומה לה' לכפר על חלק הנפש. (כ"י יטר) **פי בשש משה** 'בא שש' – והשקל כ' גרה הרי חציו עשר לכפר על עשרת הדברות שעברו. (דעת זקנים)

שקל במילוי שין קוף למד. והגימטריא שין קוף למד = 620 = **עשרים**. לרמז שבשקל שממנו יש לתת מחצית יש עשרים גרה. כדכתיב (שמות ל ג) **זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל השקל בקדש עשרים גרה השקל**.

במלה **מחצית** חמש אותיות. השתים שבקצוות זו שבראש המלה וזו שבסופה הן אותיות **'מת'**, שתי הפנימיות הן **'חי'**. ובאמצע האות צ' המלמדת על הצדקה. רמז הוא שצדקה מקרבת את החיים ומרחיקה את המוות. שכן האותיות 'חי' מחוברות אל האות צ' סמל הצדקה, ואילו האותיות 'מת' מרוחקות ממנה. (הגר"א)

מחצית השקל בא לכפר על חטא העגל – וידוע כי הערב רב עבדו את העגל במעשה, בריקודים ובמחולות, ואילו בני ישראל חטאו בו רק במחשבה. ומחשבה בלי מעשה הריהי כמהחצית בלבד, לכך יתנו מחצית השקל. (עץ הדעת טוב – לרבינו חיים ויטאל זצ"ל) להורות כי לא עשו רק מחצית מן העבירה. (כתב סופר עה"ח) מחצית השקל – מרמז על האחדות שכל אחד אינו אלא מחצית ואינו יכול להיות מושלם רק אם מתחבר עם חבירו (ר' שלמה אלקבץ) כאשר יהודי לבד הוא אינו שלם אין לו כמה להתנשא על השני. (האלישיך) אין אדם מת וחצי תאוותו בידו רמז במחצית השקל שלעולם אין אדם שבע בענייני העולם הזה. (מקדש מרדכי)

ג. **בצלאל ואהליאב מרוזמים בתחלת בראשית** – ר"ת של **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים הוּא 'בבא'** וזה ר"ת של **בצלאל בן אורי**, וכן ר"ת של **בְּרָא אֱלֹהִים אֵת הַסֵּה ר"ת** של **אהליאב בן אחיסמן**. ואמרו חז"ל (ברכות נה.) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ שנאמר (משלי ג ט) **הֲנֵה בְּחֻמָּה יִסַּד אֲרֶץ בִּגְוֵן שָׁמַיִם בְּתַבְנִיחָה**. (משיב דברים בשם אביו, מנחת אהרן)

ע. וליב"ע אמר זאת בקול בוכים והכוונה היתה על חג – שבר רשעים, שמחר ידין משה את עובדי העגל. שעל ידי מעשה העגל נדחה תיקון העולם לאחרית הימים, קרא אהרן בקול בוכים: **חג לי-הנה** החג מחול לצדיקים, שיעשה ה' בשעת תיקון העולם **מִתָּר** נדחה ע"י מעשיכם למחר, ויש מחר לאחר זמן. (אזנים לתורה)

תרגום יונתן - ויקרא בקל עציב וְאָמַר חָטָא דַּיְי מְחַר מְנַכְסַת קְטוּל בְּעַלְי דְּכַבּוּי אֲלִין דְּכַפְרִין בְּמַרְיָהוּן וּפְרָגוּ עֵיקַר שְׁכִינְתִּיהָ יְי בְּעִיגְלָא קְדִין. ולקח משם את הלוחות והיה יורד והיו הלוחות סובלין את עמ"י עצמן ואת משה עצמו עמן וכשראו העגל ואת המחולות ברחו הכתובים מעל הלוחות נמצאו כבדים על ידו משה ולא היה משה יכול לסבול את עצמו ולא את הלוחות והשליכן מידו ונשתברו תחת ההר. (פרקי דר"א פמ"ה)

ויאמר ה' אל משה פסל לה, הָדָא הוּא דְכְתִיב (איוב יא, ו): **וַיַּגֵּד לָהּ תַעֲלָמוֹת חֻמָּה**, אַתָּה מוֹצֵא בְשִׁעָה שְׁאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (שמות לב, ז): **לָךְ רֵד פִּי שַׁחַת עַמְךָ**, הָיָה תּוֹפֵס בְּלוּחוֹת וְלֹא הָיָה מְאָמִין שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל, אָמַר אִם אֵינִי רוּאָה אֵינִי מְאָמִין, שְׁנָאָמַר (שמות לב, ט): **וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב מֹשֶׁה אֶל הַמִּתְנַהֵּג, שְׁלֹא שִׁבְרָן עַד שְׁרָאָה בְּעִינָיו**. אֵי לְהֵם לְבָנֵי אָדָם שְׁהֵם מְעִידִים מַה שְׁאֵינְם רוֹאִים, אֲפֻשֶׁר שְׁלֹא הָיָה מֹשֶׁה מְאָמִין בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאָמַר לוֹ: **פִּי שַׁחַת עַמְךָ**, אֲלֵא הוֹדִיעַ מֹשֶׁה דְרָךְ אֲרֶץ לְיִשְׂרָאֵל, אֲפִלוּ שְׁיָהָא אָדָם שׁוֹמֵעַ דְּבָר מִן חֵידִי גְאָמֵן, אֶסוּר לְקַבֵּל עֲדוּתוֹ לְעִשׂוֹת דְּבָר עַל פִּיו אִם אֵינִי רוּאָה. דְּבָר אַחַר, שְׁפָרְחוּ הַכְּתוּבִים מִן הַלּוּחוֹת, לְכַף שִׁבְרָן, שְׁנָאָמַר (דברים ט, טו): **וְאָרַא וְהֵנָּה חֻטְאֵתָם לֵה' אֱ-לֹהֵיכֶם**, רָאָה מֹשֶׁה שְׁחָטָא וְשָׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת. מְשַׁל לְשׁוֹר שְׁנִטְלָא אִשָּׁה וְכַתֵּב לָהּ כְּתָבָהּ וְנִתְּנָהּ בְּיַד הַשׁוֹשְׁבִין, לְאַסֵּר יָמִים יָצָא עֲלֶיהָ שֵׁם רַע, מַה עֲשֵׂה הַשׁוֹשְׁבִין קָרַע אֶת הַכְּתָבָהּ, אָמַר מוֹטֵב שְׁתַּהֲא נְדוּגִית כְּפִנְיָהּ וְלֹא כְּאִשְׁתַּי אִישׁ, כִּף עֲשֵׂה מֹשֶׁה, אָמַר אִם אֵין אָנִי מְשַׁבֵּר אֶת הַלּוּחוֹת אֵין לְיִשְׂרָאֵל עֲמִידָה, שְׁנָאָמַר (שמות כב, ט): **זִכַּת לְאֱלֹהִים יִתְרָם**, מַה עֲשֵׂה שִׁבְרָם, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא הָיָה יוֹדְעִין מַה הָיָה כְּתוּב בָּהֶם. דְּבָר אַחַר, וְאָרַא וְהֵנָּה חֻטְאֵתָם לֵה' אֱ-לֹהֵיכֶם, רָאָה שְׁאֵין לְיִשְׂרָאֵל עֲמִידָה, וְחָבַר נִפְשׁוֹ עֲמָקָה וְשָׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת, וְאָמַר לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵם חֻטְאֵי וְאֲנִי חֻטְאֵי הַלּוּחוֹת, אִם מוֹחֵל אַתָּה לְהֵם אֲף לִי מוֹחֵל, שְׁנָאָמַר (שמות לב, לב): **וְעַתָּה אִם תִּשְׂא חֻטְאֵתָם**, כֵּן חֻטְאֵי מוֹחֵל, וְאִם אֵין אַתָּה מוֹחֵל לְהֵם אֵל תִּמְחַל לִי, אֲלֵא (שמות לב, לב): **מִתְּנִי נָא מִסְפָּרָה אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ**. אָמַר רַבִּי אַחָא, לֹא זֶה מְשִׁם עַד שְׁפָנָה חֻטְיָה שְׁלֵקָה, שְׁנָאָמַר (שמות לב, טו): **וַיִּפֹּן וַיִּרֵד מֹשֶׁה**, פִּינֵן שְׁפָנָה חֻטְיָה שְׁלֵקָה, אָמַר מֹשֶׁה הָרִי הָיָה לְיִשְׂרָאֵל מִי שְׁיִבְקֵשׁ עֲלֵיכֶם, אָנִי מִי יִבְקֵשׁ עֲלִי, הַתְּחִיל מְצַטְעַר עַל שְׁבוּר הַלּוּחוֹת, וְאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵל תְּצַטְעַר בְּלוּחוֹת הַרְאִשׁוֹנוֹת, שְׁלֹא הָיָה אֲלֵא עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת לְכַד, וּבְלוּחוֹת הַשְּׁנַיִים אָנִי נוֹתֵן לָךְ שְׁיָהָא בָּהֶם הִלְכוֹת מְדַרְשׁ וְאֲגָדוֹת, הָדָא הוּא דְכְתִיב: **וַיַּגֵּד לָהּ תַעֲלָמוֹת חֻמָּה פִּי כְּסָלִים לְתוֹשִׁיָהּ**, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂאֵתָה מְבַשֵּׁר שְׁמַחְלֵמִי לָךְ עַל חֻטְיָה שְׁלֵקָה, שְׁנָאָמַר (איוב יא, ו): **וַדַּע כִּי יִשָּׂה לָךְ אֱ-לֹהֵי מַעֲוָה**. (שמות רבה פרק מו)

ש. וכ"כ הרמ"א (שו"ע או"ח קנו א) ויש מקילין בעשיית שותפות עם הגוים בזמן הזה, משום שאין הגוים בזמן הזה נשבעים בעבודה זרה, ואע"ג דמזכירין העבודה זרה, מכל מקום כוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשתפים שם שמים ודבר אחר, ולא מצינו שיש בזה משום **ולפני עור לא תתן מכשול** (ויקרא יט יד), דהרי אין הגוים מוזהרין על השיתוף'.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com